

SAŽETAK PRESUDE

A. i B. PROTIV NORVEŠKE OD 15. STUDENOG 2016. GODINE ZAHTJEV BR. 24130/11

Nema povrede zbog paralelnog vođenja kaznenog i prekršajnog postupka za isto djelo

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su dva gospodarstvenika iz Norveške koji su složenim financijskim transakcijama koje su uključivale stjecanje i prijenos dionica u inozemnim dioničkim društvima ostvarili dohodak koji nisu prijavili norveškim poreznim vlastima.

Porezne vlasti provele su reviziju nakon čega su protiv podnositelja podnijele kaznene prijave. Tijekom istrage podnositelji su ispitani, a istražne vlasti su provele različite dokazne radnje, između ostalog i oduzimanje različitih dokumenata. Podnositelji su nakon istrage optuženi za kazneno djelo utaje poreza.

Istovremeno, porezne vlasti su pozivom na provedenu reviziju i dokaze prikupljene tijekom istrage podnositeljima ponovno obračunale porez. Naložile su im da plate dugovani porez (podnositelj A. 300.000,00 eura, a podnositelj B. 143.400,00 eura,) te odredile plaćanje visoke novčane (tzv. porezne) kazne (30% od iznosa poreznog duga). Podnositelji su platili i dug i novčanu kaznu te se nisu žalili na odluke poreznih vlasti koje su tako postale pravomoćne.

Kazneni postupci i protiv jednog i protiv drugog podnositelja bili su u tijeku u trenutku kada su odluke o poreznim kaznama postale pravomoćne. Kazneni postupci su nastavljeni i dovršeni, te je svaki od podnositelja osuđen na kaznu zatvora od jedne godine. U oba slučaja kazneni sud je uzeo u obzir težinu sankcije (novčane kazne) iz postupka pred poreznim tijelima.

PRIGOVORI

Podnositelji su se žalili da su za isto djelo dva puta suđeni i dva puta osuđeni čime je došlo do povrede članka 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju. Dana 7. lipnja 2015. godine Vijeće Suda odlučilo je prepustiti nadležnost za odlučivanje u predmetu Velikom vijeću. U postupku je sudjelovalo 6 država u svojstvu umješaka.

OCJENA VELIKOG VIJEĆA

Sud je u presudi Zolotukhin protiv Rusije utvrdio kriterije temeljem kojih ocjenjuje je li djelo, za koje je osoba u drugom domaćem postupku suđena, osuđena ili kažnjena, doista isto (idem) kao i ono iz prvog postupka. Presuda Zolotukhin odnosila se na situaciju u kojoj su se protiv podnositelja vodila dva postupka za isto djelo, ali je u vrijeme pokretanja drugog postupka odluka iz prvog postupka već bila pravomoćna. Nakon te presude, Sud je odlučivao u više vrsta predmeta u kojima je ovisno o vremenskom slijedu i odnosu postupaka donosio različite odluke. Takva praksa Suda nije dala jednoznačni odgovor na pitanje kada će paralelno

vođenje dvaju postupaka (upravnog/prekršajnog i kaznenog), odnosno nastavljanje drugog postupka nakon što je odluka u prvom postala pravomoćna, predstavljati dupliciranje postupka (bis) i tako dovesti do povrede članka 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju, a kada ne.

Zbog toga je Sud u presudi A. i B. odlučio odrediti kriterije kada dva postupka za isto djelo predstavljaju ili u stvarnosti dovode do dvostrukog suđenja i kažnjavanja i tako predstavljaju povredu načela ne bis in idem.

Najprije, Sud je naveo kako države članice Konvencije imaju pravo izabrati način na koji će organizirati svoj pravni sustav te je utvrdio kako je u državama člancima Europske Unije raširena praksa da se kazna za povredu određaba o oporezivanju, zaštiti okoliša i javnoj sigurnosti, određuje u okviru dva postupka, i prekršajnog/upravnog i kaznenog postupka.

Europski sud je zaključio da posljedica zabrane iz članka 4. Protokola br. 7. ne može biti sprječavanje države da organizira svoj pravni sustav na način da će u jednom, poreznom postupku, odrediti plaćanje novčane kazne zbog neplaćanja poreza, a u drugom, kaznenom postupku, osuditi pojedinca u slučajevima kada neplaćanje poreza uključuje još i prijevarnu namjeru. Naime, plaćanje novčane kazne uobičajena je sankcija za neplaćanje poreza, ali ne predstavlja sankciju za kazneno djelo utaje poreza, što je ponašanje koje također zahtijeva odgovarajući odgovor države.

Članak 4. Protokola 7. ne može se tumačiti na način da apsolutno zabranjuje vođenje upravnog/prekršajnog i kaznenog postupka u pogledu istih činjenica. Također, praktično je neizvedivo da paralelno vođeni postupci budu istovremeno pravomoćno okončani. Ujedno, automatska zabrana nastavka vođenja drugog postupka u trenutku kada je odluka u prvom postala pravomoćna mogla bi omogućiti zainteresiranoj osobi da iskoristi načelo ne bis in idem kao sredstvo manipulacije, što bi moglo dovesti do nekažnjavanja ozbiljnih kaznenih djela i do pravne nesigurnosti.

Sud je primijetio da bi najsigurniji način poštivanja zabrane iz članka 4. Protokola br. 7. svakako bio propis da će se različiti pravni postupci u nekom prikladnom stadiju spojiti u jedan u okviru kojeg će se osigurati jedinstveni odgovor na pojedine aspekte društveno neprihvatljivog ponašanja.

Međutim, s obzirom da su države članice slobodne izabrati način na koji će odgovoriti na različite aspekte društveno neprihvatljivog ponašanja, Sud je zaključio da se članak 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju ne može tumačiti na način državama u potpunosti zabranjuje da protiv pojedinca paralelno vode dva različita postupaka za isto postupanje. U tom slučaju država mora organizirati svoj sustav na način da paralelno vođenje tih postupaka ne dovede do dvostrukog suđenja ili kažnjavanja (bis). To znači da svaki od tih postupaka mora predstavljati predvidivi i razmjerni odgovor države na pojedini aspekt društveno neprihvatljivog ponašanja, a oba postupka zajedno činiti jednu povezanu (integriranu) cjelinu, tako da osoba protiv koje se postupci vode nije izložena nepravdi.

Da bi dva različita postupka predstavljala jednu cjelinu oni moraju biti "dovoljno usko povezani u naravi i vremenu", što znači da različite svrhe koje se tim postupcima nastoje postići i načini na koji se te svrhe ostvaruju moraju u osnovi biti komplementarni i vremenski povezani, pri čemu posljedice takvog integriranog pristupa moraju biti razmjerne i predvidive osobama koje su njima pogođene.

Povezanost u naravi će postojati ako su ispunjeni slijedeći uvjeti: a) svakim od postupaka ostvaruje se različita svrha: svakim pojedinim postupkom se ostvaruje različita svrha, ali su te svrhe komplementarne na način da se međusobno nadopunjavaju, te se vođenjem različitih postupaka utječe na različite aspekte istog društveno neprihvatljivog ponašanja; b) bis je predvidljiva posljedica idem: vođenje dvaju različitih postupaka (bis) je temeljem zakona i prakse predvidljiva posljedica istog nedozvoljenog ponašanja (idem); c) izbjegnuto je dupliciranje dokaznog postupka: postupci su provedeni na način da se u najvećoj mogućoj mjeri izbjegne dupliciranje izvođenja i ocjene dokaza; d) ukupnost sankcija je razmjerna djelu: sankcija iz postupka koji je prvi dovršen pravomoćnom odlukom mora biti uzeta u obzir u drugom postupku jer se time sprječava nametanje prekomjernog tereta pojedincu.

Dodatno, u kontekstu sankcija koje su izrečene pojedincu, a povezano s ostalim uvjetima, potrebno je razmotriti još dva čimbenika koja se odnose na upravni/prekršajni postupak: a) Je li postupak u kojem je sankcija izrečena "kazneni" u konvencijskom smislu – ukoliko nije, manja je vjerojatnost da će biti povrijeđeno načelo ne bis in idem i b) stupanj stigmatizacije koji taj upravni/prekršajni postupak ima na počinitelja; ukoliko stupanj stigmatizacije nije značajan, veća je vjerojatnost da kombinacijom postupaka podnositelju nije nametnut prekomjerman teret.

Povezanost dvaju postupaka u naravi ne isključuje zahtjev povezanosti u vremenu. To naravno ne znači da bi se postupci od početka do kraja trebali voditi paralelno jer se država mora voditi načelom učinkovitog suđenja. Međutim, između dva postupaka ne smije biti odugovlačenja kako pojedinac ne bi bio izložen neizvjesnosti hoće li drugi postupak biti pokrenut ili neće.

Primjenjujući gore navedene kriterije na slučaj podnositelja A. i B., Sud je zaključio da su dva postupka bila dovoljno blisko povezana i u naravi i u vremenu te su tako predstavljala cjeloviti odgovor države na isto protupravno ponašanje. Sud je utvrdio da su podnositelji morali znati da je ne samo moguće, nego vrlo vjerojatno da ih plaćanje novčane kazne u poreznom postupku zbog poreznog duga neće osloboditi kaznene odgovornosti za utaju poreza. Stoga je zaključio da su podnositelji mogli predvidjeti da će njihovo ponašanje (neplaćanja poreza) dovesti do vođenja dvaju postupaka i posljedično izricanja dvaju različitih sankcija. Postupci su dijelom vođeni paralelno, ali dokazni postupak nije vođen dva puta nego su se činjenice utvrđene u jednom postupku koristile i u drugom. Nadalje, ukupnost sankcija bila je razmjerna djelu obzirom da je kazneni sud uzeo u obzir sankciju iz poreznog postupka. Slijedom navedenog, nije došlo do povrede načela *ne bis in idem*.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.